

SYLVA FISCHEROVÁ

ANDĚL NA OKNĚ

ANDĚL NA OKNĚ

SYLVA FISCHEROVÁ

ANDĚL
NA OKNĚ

Praha 2007

ANDĚL NA OKNĚ

Copyright © Sylva Fischerová, 2007

Czech edition © dybbuk, 2007

ISBN 978-80-86862-34-7

FORMA

Forma. Celou dobu nehledám než formu, jak to říct. A odvahu vyslovit hlubiny, závratí, pochyby, barvy. Larvy. V mém srdci je divadlo, kde se strkají postavy a kouří popelníky. Kde je kostel pro kuřáky: s chrchlajícími návštěvníky v pršipláštích a bednou jablek v koutě, všichni mírně zatracení a nikdo není ztracen, ale to smrdí! To je velikonoční záprtek v prosinci a vlažný maso v hubě, to je bezkrevná, matematická plichta očiště!

Za vnější stranou věcí je druhá strana věcí, odkryj ji, budeš trhat i s vlasy a kůží.

Ale jindy se ukáže sama: krasavice, zhoubná jedovatá bylina s nevýslovným jménem.

Stvůra Molochova na to hledí shůry z neónu a natřásá se jako tvaroh. Její pomocníci, služebníčci, reklamy, obrazy, nafukovači, slova plujou dole na penězích jako na vepřích, praskavá zvířata z nafouklé hmoty.

Kosmetika, rychlá věda.

Kristus je malý, je to figurka z Betléma. Dali mi ho v nedělní škole. V něm byl jak bonbón zabalen úkol: najít zkratku, výtah do hlubin, přijmout milosrdenství.

I.

MUZEUM MOTÝLŮ

Vymýšlet metafory,
to umím nejlíp,
obalovat svět do slov,
aby neupadl.
Všechno si nárokuje všechno:
Sibiř

Saharu,
pole kvetoucí řepky
svítí uprostřed moře,
zlatí Buddhové
plují na myšlenkách jak
na létajících kobercích,
vysoko nad palisádami scholastiky, nad
kulem u kterého se škvaří mistr Hus.

Sešívá to svět, takže vypadá
jako záplatované kalhoty.
Zespoda táhne.
Mrtví se křaplavě smějí.
Oni už vědí,
ale neřeknou.

Jsem dalekohled zkřížený s krasohledem,
jenž používáný naopak.
A co vidím? Zmagnetizované loutky
vztyčovat se a usedat
pod nebeskou elektrárnou,
ve které sedí bůh, nad sebou plakát:

*Svěř mi svou pří
jak prorok Jeremiáš!*

To všechno vidím, ale naopak,
ve světě sdrátovaném jmény,
aby neuletěl:
spoutaný, oddělený, odloučený,
pojmenovaný,
muzeum nočních i denních motýlů
krásných i ve vitríně.
Noční jsou větší.
Živí jsou lepší.
Návštěvníci chystají popisky,
každý ve svém dialektu
vlastních jmen a vzpomínek.

Kdo nemá řeč, mluví
v podobenstvích.

KUDY KAM

A pořád na vahách
honěná démony
po všech předměstích snu –

Rozkvetlé gerbery možností!
Slunečníky a slunečnice!
Blíží se císařský měsíc.
Démoni mají žluté oči s háčky
a chytí tě jako rybu.
Sladká návnado, sladká kůže,
oči, rty,

je to sladké,
je to dovoleno,
hloupá morálko, zteplalý škvarku, odvare!
Ze čtyř konců světa na mě smutně hledí
modré, zelené, hnědé oči,
jsou to oči mrtvé srny, kterou jsme našli
na lesní cestě.
Nemůžu ubližovat těm planetám,
které se kolem mě vznášejí,
nataženým rukám stromů a dětí.
Sny se křížují jako bojové křížníky.
V kostele se tak přebíjejí
modlitby, jedna
proti druhé.
Jak nemám ráda snadné konce!
I démoni mi bloudí ve snech, ani oni nevědí,
kudy kam.

OKO LÁSKY

*„Jak je možné, aby tělo s duší byly
v takovém rozporu?“
zeptal se v té zahradě, pak začalo pršet
a já řekla: „Toto se děje dnes a denně,“
a on řekl: „Ale proč, je-li člověk více
než anděl, protože má tělo?“*

Oko lásky je oko uragánu,
slepé.
Ale lilie
a jejich světlo,
když uléhají na vzduch,
takový jas a krása –
nikdy tu nebylo nic špatného,
svět je hromada dobrých předsevzetí
a lidi zkazily společenské instituce.
V zahradě rozkoší,
hluboko v jícnu
obcházejí slepci
a tūkají hůlkou.
Třetí oko vprostřed čela
je vidí:
samo bezrozměrné
jako geometrický bod,
zásvětní jako počítač.
Vidí i sebe.
A zbytek těla,
hvězdokupu z masa
a mozkomíšního moku

přecpanou plány a touhami
jako pytel poštáka.
Slepci dole
se o ně nezajímají.
Ťukají.
Někde tady to je.
Tiše a nevýslovně
praská šev noci.

DVA HRADY NA SKÁLE

A slovo mířilo na věc
kde šlo o život
a bílý vzduch padal mezi zdmi
Žili jsme tu
jako dva hrady na skále
s padacími mosty,
okny, jídelnou plnou
lesklého nádobí,
zbrojnicí a ložnicí
A chodili jsme se navštěvovat
a bílý vzduch stavěl a bořil
bílé zdi
a slovo mířilo na mrtvé
trofeje na zdech
Řekla jsem:

 Miluju
a mosty, okna, nádobí
se začaly hroutit
a padat
k našim nohám
na téhle dálnici, kde stojíme
mezi lesklými rychlými auty
která se řítí neznámo kam

PROSÍM

Nacpaní minulostí
jako jelito krví, a přece k nenavracení,
protože k obrácení –
A to je odhodit otce i matku,
krmelec přátel,
celý značkový čas
zašlemovat!
– Ne prosím, ponechat otce
i matku, Panenku Mariu
s třešňovým úsměvem...

ALE TOHLE NEJSEŠ TY!

„Ale tohle nejseš ty!“
křičel jsi jako blázen
a já stála
jako písmeno nějaký zapomenutý
abecedy
„Seš drak a démon
nic v černý temnotě
smyslnej ksichtík
na cestě z chryzantém
seš pláč z pláče
sobecká jako nebe
hodná zlá“
a já stála
jako mezera ve větě
a bylo slyšet
jak nitra věcí
pukají
a dávají se
na pochod

ANDĚL NA OKNĚ

Třeba nebude už žádné zítra
jenom dnes složené z okna, ticha,
cest sem, cest tam
a výkonů, věčných výkonů.
To je věčnost: opakovat něco
pořád dokola. Jako umělohmotná
kachna na kolotoči,
pro všechny kolemjdoucí
tentýž roztlemený úsměv:
kač kač, tak tak.
Anděl na okně
na mě hledí, hermafrodit z barevného
papíru,
ten se směje sladce
jako marcipán.
Co ještě chce?
On prochází časem
jen jako stín, vyzáří
svou trochu měsíčního jasu
a zase se zašoupne do věčnosti.
Té pravé, co vypadá
jako ledová krajina u Berouna:
s ledovým zámkem,
a svítí na ni deset sluncí.
Stříbrný plíšku, slídová destičko boha!
Jsi jenom pomocník.
Ty nekladeš nárok,
děsivý jako hora Sinaj,
co se k tobě šine na kolečkách
jak filmová kamera

vteřinu před usnutím.
Bílý, vražený do barev
kostelních skel,
která tě rozloží na červenou, modrou a
žlutou.
Takhle mě rozložili
na prvočinitele
a teď jsem rovnice
a čekám na vyřešení,
já –
Až jednou zjistím,
co je já,
dobudu vesmír.

CHVÍLE LETNÍHO ODPOLEDNE

Kde jsou ty chvíle letního odpoledne,
kopřiv, másla na talíři a stínu střechy,
co právě přebíhal přes stůl?
Ulétly do černého vesmíru
a tam se rozprskávají na kusy kusů,
částice částic – –

Paměť podržela obraz:
toto jsi byla ty
v letním odpoledni,
jasném, úplném.
A přece tehdy se rozpadalo
na kusy kusů, částice lásky a nudy,
úlomky měst a západů slunce –
To naši mrtví spojují oba konce vzdálenosti,
to oni
dávali světlo stínu střechy a máslu
na talíři,
oni, příčina té ospalé letní nudy!
té lásky co hrabe a nedohrabe, nikdy,
nedohrabe své Nikdy v černém vesmíru.

VELKÝ PÁTEK

Na Velký Pátek
jsem zasadila holandský tulipán
Královna noci.
Bůh je zapečený do beránků,
hopká ve výloze
jako zajíc.
Zvenčí na něho hledí
lidi-kraslice
omytí, vymalovaní na svátky.
Moje hlava je Golgota,
průvod liliputů se šplhá
po uchu vzhůru,
aby tam nahoře vztyčili kříž
a rozepjali toho v modrém rouchu,
který mi chodí po pokoji, když zavřu oči.

*Jak na to ještě někdo může věřit,
byla to stafáž,
zavinili to židi.*

Ráno vypít čaj a pozorovat
bitvy uvnitř vzduchu,
panožky,
průhledná chapadla –
domácí Napoleon peče maso, ale i jeho
pohlí
vlny Rudého moře.

*Zmrtvýchvstání se hlavně nesmí brát doslova,
a co se týče toho syna,
jsme přece všichni boží děti.*

Ten na železe uprostřed návsi
tam visí.

Královna noci k němu vztahuje
své plátky,
chce ho obalit do vůně
a sníst.

Prodal jsi Ježíška za ženskou.

A on tam visí.

GESTO JE TO, CO ZABÍJÍ

Jsem raněná srna
a lížu si rány.
Co po mně chcete?
Gesto je to, co zabíjí.
Jistě a úplně, ne jako
tvoje odchody a příchody,
to věčné podávání dveří.
Že řekneš někomu něco,
cos neměl.
Že divoké orchideje
pošleš bojovat s gerberami.
A pak prostoupíš oknem na terasu
jako do jiného divadelního kusu:
z Hamleta je Romeo
a Markétka prodává v trafice.
Jen moucha na okně je táž
a nesnesitelně bzučí.
Přesazené životy,
uschlé fuchsie, mí milovaní
bližní!
V masáži zapomenutí
a mezi babylónskými chleby.
Nepotřebuju to gesto.
Jako David Saulovi
ti zpívám pomalou píseň,
věci i stromy
se dávají do pohybu
a dlaždice povstávají, seřazené
do bitvy.

x x x

Osud: ale ne jako v řecké tragédii,
kde ho neseš v sobě
kde ti kouká z očí.

Osud jako déšť: větev spadlá
přímo před tebe
ukazující ke hřbitovu;
rána kladivem, setkání dvou raket,
otlemená pitomost náhody
výhry těla nad duchem
výhry hráče nad vrhem kostek.

KOLO ŠTĚSTĚNY

Jsou to jenom postavy z Kola Štěstěny
anebo platónské ideje
a čisté počítky, co zaplňují
reklamu.

Dobrá hospodyňka pro pírko i přes plot,
dobrá hospodyňka se smaží
jenom v rostlinném oleji.
Ve druhém kruhu pekla.
V prvním jsou děti, co nejedly
puding doktora Oetkera.

Kolo se točí.

Toho mumraje, až všechny ty
mramorové kreatury
seskáčou,
komiksové esenciálie
se značkou firmy na čele,
a dají se do tance –
Bohatství s Dobrou hospodyňkou,
Stále zdraví s Dalekými cestami,
dokonalé entity, v sobě zakroužené
jak dráhy středověkých planet,
jak rovina ekliptiky pod patou
pánaboha.
Dole obcházejí agenti
se svými kufříky
a nabízejí všechno,
co nemají.

Ó jistoto černých scénářů!
Svoboda je
to bílé císařství sněhu
tam venku.

SLAVIČÍ ZPĚV

Slavičí zpěv je archetyp a leží po straně
se zakrouceným krčkem.

Najdeme konečně Obraz – hudbu, Obraz –
slovo,

který by nebyl zas jen poukazem na něco?
Anebo věčně svlíkat sochy z hořčice, sochy
ze slz,

pod kterýma nakonec nic –

a tak zůstat neplodní, odkázaní

zase jen na svůj konec

a na řeči o něm, oplzlé, vyzývavé

říkanky o božích synech,

a že i když zatím všichni, já

přece budu vyňat, pač já jsem já a co je víc,

co víc nepochopitelnějšího – –

II.

x x x

Lapená v sobě a v tobě,
nepřesaditelná jako ibyšek
pomalu odkládám
 všechna svoje já,
zvědavá, co se objeví vespod,
a ovšem snesu-li
pohled na to.

SOCHY

Klid, strnutí,
to před čím Řekové
umírali obdivem –
to jsou sochy.
Neumějí jíst špenát. Nevidí,
jak před zrcadlem
hledáš sebe,
vnitřek
své sochy.
Ta je plná otázek a ničemu
nerozumí.
Motor roztáčí letadlo,
myšlenky se přemisťují s těly
jako přeplněné nákupní tašky.
Kdy najdeš sílu
k pohybu, pomalu začít
rozmontovávat
tu sochu,
napřed lesklý lak, pak
ozvučná deska rán a odpolední,
ozvěny večera,
noc, ticho –
to je můj psací stůl, můj muž, mé dítě,
má komora, ve které
zavřený na zámek
dřepí bůh.

V NÁDRAŽNÍ HOSPODĚ

Něco se nemá přežít.
Na něco je líp umřít:
jednoduchý chirurgický řez,
skalpel se zaleskne
v žlutém světle
co žere mouchy jako rozinky.
A pak je konec,
čisté pláště a čisté kachličky,
jak vesele
proti nim vypadá čelist mrtvoly!
Ale tys to přežila
a teď jsi
jak pokažená hračka,
máváš rukama, máváš nohama,
lampa svítí šejdrem a děti
na to hledí,
jejich slimáčí oči s tykadly,
proč? A z jaké země
tečou ty otázky a otvírají
láhve s mlékem, vzpomínky,
samé vzpomínky
na vesnici uprostřed lesů,
kde rostou rodiče, milované sochy,
a svět je otevřený jak výkres,
bílý čistý list.
Ten papír se mi vysmívá.
Je jako kachličky,
stejně čistý
a chirurgický.

Přepsat ho,
celý a úplně odjinud,
například

*Matka Marka Twaina
se jmenovala Marla,
sešel jsem se s ní
v nádražní hospodě
nad umaštěnými ubrusy,
jakživ jsem tak špinavé ubrusy
neviděl.*

SESTRA IRONIE

Smutek je nezábavný.
Jak plyneš jeho bezčasím –
Čtverec okna je šedý a nezábavný.
Koule nebe je šedá a nezábavná.
Lidé, dvounohé bytosti,
chodí od sebe k sobě
a pořád si ubližují.
Jiní na to hledí,
další to zaznamenávají.
Kdo si začal? Kdo za to může?
Smutek pije pivo. Ironie
srká whisky. Je to moje sestra:
stejná jako já, ale
kde pláču, ona se směje.
Ta přežije všechno, nesmrtelná
jak prvek
anebo hrobník,
obracečka lívanců a slz, lhářka!
Miluje, to ano, ale koho?
Sebe? Smích?
Jednou ji opiju
a vytřesu z ní
ten odstup
to místo mezi.
Dole se objeví moře.
V něm slaneček.
A nad slanečkem pláče
sirotek vesmír –

TABLETA KAŽDODENNOSTI

Smutek

hyne jenom větším smutkem.

Tak odcházejí mrtví:

jeden dělá místo druhému.

Ale někdy, uprostřed noci,

jsou tu všichni

a nechávají za sebou

obrazy v zrcadle:

tam u vchodu je matka,

dává si můj kabát a jde

do čistírny,

v zrcadle na chodbě utkvěl

otec

s baretem na hlavě a rukama za zády,

chodí dokola a poslouchá, chce

slyšet myšlenky,

a v koupelně, nahá a hebká,

všechna má

minulá já.

Jak se z nich páří v horkém vzduchu!

S tenkým pramínkem krve

v koutku úst.

Slova jsou pryč.

A cesty tu zůstaly jako vyleptané

díry ve vzduchu pod stropem:

strom uprostřed pole,

byt v Podolí zavalený knihami a svršky,

minulá já.

Ještě nejsou úplně mrtvá.

Ještě vydávají gesta
jako pokyny pro neviditelné
anděly vzduchu, aby
je odnesli
na pletených košících pryč, pryč –
třeba do Marylandu!
Nebo do Paříže, ale hlavně
daleko od hlavně těchhle dnů
co střílejí
hadry na hadry
labutě na kachny
když dáš do nich věc
vypadne slisovaná
do krabičky,
hnědá zabalená
tableta každodennosti,
zahuštěná
polívka smrti.

PLÁŽ V BLOOMSDALE, HOLANDSKO

Místo srdce mám otevřenou ránu.
Tohle je mor,
na tohle se umírá.
K čemu zdvořilost, vlídný
sarkasmus oslovení –
Měj se dobře,
řekne a nasadí úsměv
jak masku piráta.
Toho bych vyzvala na souboj
a střelila bambitkou
a královně k nohám
přinesla poklady jižních moří.
V tomhle chladném světadílu,
který vynalezl filosofii i stroje,
se všechno otáčí,
polokoule,
rovnoběžky dne,
citu, pocitu,
rovník je Mléčná dráha
a oceán mě vymaže
v tomhle větru,
plujou po něm bachratý holandský lodě
a vezou koření a zlato a Rembrandt
skupuje starožitnosti, nejede
do Itálie, nepotřebuje italský světlo,
já taky ne, moře mě slízne jako med a nechá ze
mě
smaženku, placku, jikru,

něco do kaviáru,
který sní panstvo na hostině,
ale třeba se to zatřepetá
a začne růst znova
na tomhle moři, v tomhle větru.

KABÁT

Vítr těžká osamělost v kopcích voda nezurčí
valí se ó živly ó gotiko vítr čistí oči nos ústa
ó pohané vítr shozený

kabát

z nohou nachladlého mrtvého, pruhované
deštníky nad hroby déšť scházeli se
v novostavbách a zbořených kostelích, vlak
od minulosti jezdicí schody do budoucnosti,
bitvy úst bitvy kamenů, řekněte

kdo

je můj mrtvý, zatímco Pomořané krok za
krokem ustupují, sbohem moře, insel Rügen,
jsem poslední socha Svantovíta shozená
do vln, jsem první ryba vyrytá na zeď
katakomy, jsem

obraz

vykoupaný v dražbě násilí, STRACH,
minulost nepodkovaný slinami předků stále
zraňovaný kůň minulost jednotné smetiště
hradu i podhradí mladičká průvodkyně
s minisukní jako řehtačka vyschlý vodní
příkop TA ŽÍZENĚ minulost přetížená
fůra sena to nejjemnější odpadá
raději ránu víry Pane prosím shod' kabát
z té sochy.

BÍLÁ KOULE EFEDRINU

Svět je sladkobolný
a mám ho na jazyku.
Někdo zásobuje bolestí
moje tělo.
Nad koulí světa bydlí lidi
a vesmírní červi.
Lidi jsou složení
z návštěv u doktora a bonmotů,
padají z nich
jako bobky z horské kozy.
Každej si za všechno může sám.
Miláčku já už to nevydržím.
Tak to pust!
vykřiknu do stropu,
ať už to máme všichni s krku!
Vesmírní červi
se strašně hemží.
Pořád lepší než bonmoty,
to bláto jakobymoudrosti,
sliz řečí nad kávou, pivem,
nad vším co teče
a odnese s sebou
omletý rána, nezdařený
rozhovory, ale já jsem ti přece
chtěla říct tohle,
mám to na jazyku,
jako svět,
to svět je bonmot!

– Svět je monstrance,
odpoví farář, ale svět
je zabalený v celofánu,
je to dárek k narozeninám
a já musím čekat,
až mi ho někdo dá,
pěkně s věnováním,
až za hrob.

LIDSKÝ DRUH

Co je to za nebe, když v něm nemají
být stromy, květiny a zvířata?
Nemají prý duši.
Oč moudřejší byl Platón, i Aristotelés –
všecko co roste, co se vzpíná k něčemu, o čem
neví nic,
musí mít duši, i když jen vyživovací. Anebo
cítící: tvůj pes.
Poznáš to na zanedbaném sadu uprostřed
sídliště:
ty listy rašící ze zeleného kmene jsou jediné,
co tu v okolí dýchá,
co se vznáší tím pohybem a dechem
o kus nad místem, kde je,
o ten kus výš, než kde má být.
To „má“, ten rozdíl, to je pak duše.
A hladit vzduch a být jím hlazen!
Ne, tos neuměla skoro nikdy,
a přece jen tím se udržuje lidský druh.

DARY

Je to jen tvoje cesta, nikdo
ti na ni nemůže pomoci, nikdo
ji nezná, nikdo
je nikdo
– Leda nevědomky a v dobré vůli
přinášejí dary, které převlékneš
a vracíš...

Jedno já jsi ty, jak tě vidí druzí.
Druhé já jsi ty, jak se vidíš sám.
Třetí já, tak by ses chtěl vidět.
A čtvrté já, to tě vidí Bůh.
Ach bitvy, ach loupeže a kosmetiko!
Já
jako diamant nasvícený reflektorem, jak
se otáčí ve výkladu klenotnictví!
Jak chodci a kolemjdoucí obdivují
měnící se nastavení plošek!

Co stačí duši?
Kam tě vedou
ty nároky, ty rudé koberce
vržené pod nohy,
abys došlapoval
nehlučně jako fossa
až k sklínce s šampaňským
uprostřed kongresu.
*Zkoumáme základy
vědy o duši.*

A čertíci, ze kterých je poslepovaný
celý ten rudý sál,
na nás vyplazují jazyky.
Co stačí duši?
Kam se obrátit, odkud září
to světlo, co je
tam uvnitř?
Za ruce táhneš dvě děti
jak stará Indiánka.
Sama? Co to je sama?
Pořád jsou tu
všichni.

ZEIT UND WAHRHEIT

Ve snu stojíme všichni v kostele, kolem kterého padají bomby, zatímco ostatní Židi kolem nás kvílí a pláčou, držím chlapce za ruku a dívám se nahoru, tak uvidím odlamující se kusy stropu, ještě než dopadnou, abychom mohli o krok dopředu nebo dozadu a byli zachráněni, protože strop je velmi vysoký a kusy padají dlouho. Pak mi ale dochází, že bomba může dopadnout přímo na nás! Zavírám oči, ale pak je zas otvírám a hlídám, zatímco ostatní kvílí a bijou se v prsa.

Přichází mladý německý důstojník a tváří se, že s tím nechce mít nic společného, ale nechce se ani se mnou bavit. Jdu však za ním a říkám mu:

Zeit und Wahrheit.

PLÁŽ V NABEULU, AFRIKA

Pevnina poslala mraky přes moře
až do Říma,
ať si je osedlá Julius Caesar.
Jako si Scipio a Cato osedlali Puny.
Tady. Jména z učebnice, obličej
z náhrobků: římské účesy, etruské úsměvy.
A pořád memorovat, memorovat,
co stejně bylo jinak.
Historie je špatná paměť lidstva. Špatná
paměť učitele – –
sebeklam vzdálenosti a maska
fantazie, moje
maska, to já píšu
falešné dějiny sebe.
A tebe.
Jenomže oni to vezmou doslova,
a s pompou proslovů,
hektolitry slin
odtékají řečníkům
do pivních trubek.
Živijó!
Na zdraví Krista i Antikrista,
ale hlavně na naše!

Chaluhy naplavené mořem
vypadají jako čokoládové fettuccine
poslané sem přes moře. Díky, Juliusi Gaii!
Chlapec z nich plácá
hlavu Medúzy.
Ta je skutečná. Její hadí vlas
tě uštkne,
její pohled tě promění
v propast.

JÁ, DOPIS

Nespasím svět,
protože ho neumí
spasit nikdo.

Nikdo: jeden ubohý proton
podbarvený tužkou na obočí
a sadou vůní.

Ty vyvolávají vzpomínky
jako chemické prvky
zmizelé mezi hvězdami.

Tam je zima a černo,
takový chlad,
bez otce, bez matky, poslední
molekula v rámu se ukloní
a rozprskne
v gejzír elektrického světla
nad šílenou pustou

plání,

je to Rusko, za Uralem,
je to Očistcová hora,
dutá socha sebe
obalená koulí vzdechů a výkřiků,
kudy se řítí vlaky myšlenek,
dýmající mašiny
z veršového těsta – –

Kněží dole vytáhli laky a lakují krucifixy
a věty z kazatelny,
ploché papírové panenky, na které
vystřihují oblečení
a přikládají plavky, sukně, čepice.
Ó hlubino mezihvězda
čpící milosrdenstvím!
Ó mořský příkope,
ve kterém pluji,
já nikdo,
já dopis
určený všem.

MÁM VÝHLED NA BUDDHU

Nemůžu vstát, nemůžu nic, mám jenom
výhled na Buddhu.

Konečně najdu
jeho druhou nohu, ztracenou
v kameni.

Vzadu za mnou, kam nemůžu, hoří stromy,
zářivý říjen, kolíbka
pro duši, rozhlodanou, co každou noc
bydlí jinde. Každé ráno
se jde umýt
do dalekého moře.

A pak se ponoří do vlčích máků,
starých darů, omletých jak
otázky u doktora:

Co vaši rodiče? Jsou zdraví?
Jsou dávno mrtví, odpovím,
ona na rakovinu, on na iktus,
a pak se ptají dál, jakoby nic,
Cukrovka? Vysoký tlak?
jako bych právě nevztyčila a nezbořila
dvě květiny, dva římské
činžovní domy.

Buddha má zavřené oči
a za nimi dny
jak sloupy anebo svíce
vyvařené v kotli vesmíru
a všeobecné lásky,
jenom ne jedno, něco, věc,
člověka ani květinu!

Zatímco hlava šrotuje vzpomínky,
pro každou
postaví jeden dům,
jeden chlív. A diskurzivní rozum
počítá principy
jak mandle do vánočky,
jenom se nepřepočíst, jinak
se těsto nepovede
a celý rok bude k ničemu.
A na Nový rok si hlavně nejíst
nic s křídla, aby neuletělo!
Co? – Všecko!
Mám mu věřit,
že nic nechce,
že chce si jen tak sedět
a schovávat přede mnou nohu?
Asie! Východ východů, hledající
východ z toho koloběhu,
slunce se valí nad moře Nipponu,
sedí na něm
Buddha, Konfucius a Mistr cesty,
komíhají nohama a mávají na mě,
bratři! mistři!
*– Tak staří králové zasahovali v pravý čas
a činili deset tisíc věcí.*
Jenomže já potřebuju
udělat jednu jedinou věc,
tu, kterou můžu udělat jenom já,
teď a tady.

OTÁZKA – TEMNÉ PODEZŘENÍ

Vždycky mě fascinovaly banality. Celý den složený z přesných a jemně obměňovaných úkonů, čištění zubů, rohlík s marmeládou, naplnit se, vyprázdnit se, odejít a vejít – a každý den snaha toto vše zrušit, přesáhnout, vkročit jinam – do jiného vesmíru.

Ale co když se do něj dá vejít jen skrze tyto úkony?

Námítka: tato sada úkonů je jen obranou a sebezáchovným aktem, protože když to všechno neudělám, spadnu zpátky do chaosu, do tlamy livjátana, která číhá za rohem.

Takže život jako balancování mezi nerovnovážnými světy: jedním, kterého je třeba se bát, a druhým, ke kterému je žádoucí spět.

Otázka – nebo temné podezření: není to nakonec jeden svět? římský Janus, noc a den, dvě tváře téhož výsměšného boha?

SLOVO TU ZŮSTALO

Slovo tu zůstalo a pne se dál.
Jako nemluvně,
otvírá ústa, šátrá po tobě,
chce pít – –

Poustevníci, ti uměli začínat každý den,
jako by se narodili znova:
pergamenoví, vousatí
novorozenci bez slov
a bez minulosti.

Ale slovo tu zůstalo a pne se dál.
Přes pomlčku, dvojtečku, středník: který se
zhroutí
před bubnem otazníku.
To kulaté otazníky otevírají prostor:
kde neviditelné šupiny
z deset let starých vajíček
se pomalu odlupují z pánve.
Kde teď se děje to, co je už odehráno,
minulost, přítomnost a budoucnost
jak hořící kruh, kterým
proskakuje lev,
z mojego BYLO do tvého BUDE,
forma si říká Možnost,
je to divadelní postava
a ty vytváříš potlesk
i slovní druh, tvůj úsměv
je abeceda
čekající na slovo,

nemluvně
které zůstalo
na něčích ústech,
pergamenových, sladkých,
polib je, už
je neopust'

ILUZE

Ale je jenom jedna krajina
a jedna ikona
jako obraz Jednoho
Slova padají na zem
jsou to ztvrdlé skývy chleba
odštěpky JEST
dcery ILUZE
děti i rodiče
Vrátit je zpátky do těla
a prohlodat se k Stalingradu!
K zahradě možnosti
kde NENÍ je rám obrazu
rojiště kontur
sázka na tvar
a tančí díry v sametových šatech

Ale Svoboda je NIC
nic nechce a nic nežádá
protože všecko má
je bez vlastností jak maces
bílé rybí maso
je úplně bez vlastností
tedy beze slov
Mlčíš
Následuješ Osud
jsi Koho-Co
a Koho-Čeho
a s Kým-Čím

Ty,
s hlavou sněhuláka v pozdním jaru
Já, neodvratná
jak vůně kávy v ranních bufetech
Ty a Já,
pátý pád
 iluze

Jakási jednoduchost –
ústřední jednoduchost
gesta, světa, slova –
Ano, říkám,
jsem to já.
Provedu, udělám.
Tady.

JE PRŮVAN V HLAVĚ, PRŮVAN VE SVĚTĚ

A přece se pokusit o měnlivou syntézu
ve světě složeném z útržků,
diskrétních, oddělených
obrazů kinofilmu.
Ó podnikavé mršiny v machině mundi!
Ó toho kouře z továrny temné kaše!
Vysoké krátery volání!

Je průvan v hlavě
průvan ve světě
„Jak můžete mluvit o svobodě
když máte paměť?“
řekl ten muž a vydal se do hospody U Bůčku
vyvážit houpačku sebelásky a pokory
nechat písky aby nehmatatelně
neslyšitelně
přemísťovaly duny v jeho srdci –
tam bylo ticho bylo ticho

Je průvan v hlavě
průvan ve světě
v namíchaném dnu
zmateném koktejlu
vůní slov gest
„Hledali jsme Neověčnosť
a našli zase jenom Věc“ –

Lepit skládačku, zahlídnout
nestvořené světlo,
skrz okno ikony, skrz okno druhého
uvidět Krista.

Hasta la vista!

Je průvan v hlavě
průvan ve světě
naloženém překrouceném
jak otazník z masa
pro masy –
A ty jsi řekla nad ránem, u kuchyňské
linky:
„Kdybych byla hlíst
mohla bych to snýst“

Milosrdná madona
jedna linka tváře
rozprostřela svůj úsměv na svět
i na tebe:
„Tak běž
tak běž“

LEDEN, V ČÍNSKÉ RESTAURACI

V čínské restauraci
pod sto dvaceti umělými hrozny
polámaná a ubitá
na začátku ledna.
Polovina hroznů zelených
polovina rudých.
Kam? A co? A proč
stroměček na okně
kopíruje borovici za oknem
jako její obraz, proč
právě vchází zestárlá
filmová hvězda, proč mě napadají
samé otázky?

*Obraz je podobností skutečné věci
Skutečná věc opravdu je
Obraz, který není skutečná věc, není
Ale přece je, nějak
Je to podobnost
Obraz, ačkoli není skutečný, je skutečný
Takže co není, je*

V podobnosti, stejnosti a
různosti
tkví kořen filosofie,
nikoli v bytí,
které samo není nic,
nic
se o něm nedá říct.

Obrazy květin poskládané na voskovaném
ubruše

bez květin,
švitořící Číňanky,
všechny si podobné a přece
ne, co o nich říct, není jim
rozumět, nevím o čem
mluví, zatímco píšu
tuhle báseň.

Číňanka umyla zelené hrozny
a dala je na talíř,
vstávám a odcházím.

VTEŘINY UHÝBAJÍ

Vteřiny uhýbají
stojíš mezi nimi
chceš se strefit
vejít.

Všechny odložené okamžiky,
jímka dnů, nafukovací balón
minulého vesmíru
začíná vzadu za tvou hlavou,
ale když se otočíš,
otočí se taky.

V mezeře mezi vteřinami
roste hrách a mrakodrapy.
Kvete lopatka na smetí.
Dole v tvém srdci, říkají,
bydlí Kristus.
Nebo aspoň Duch svatý.
Svatá trojice předkrmu, hlavního chodu
a zákusku!

Za vteřinami leží věčnost.
Plochá jak polabská nížina, ale
ledová a lesklá, zamrzlý
zářící oceán
nekonečna. Čas se z ní odlomil,
jak kra,
je její děcko a chce si hrát,
hází vteřinami
jako mrakodrapy,

po tobě,
musíš je chytit
a pak ho vybit,
propadnout
sem
dovnitř, kde
bydlíš, své
příští dítě, krok
od zrození.

DOSLOV

Je tomu už více než dvacet let, co se v rámci čtvrtěčních novinek objevila na pultech knihkupectví básnická prvotina Sylvy Fischerové *Chvění závodních koní* (1986). Tehdy, v umělém a ideologicky sešněrovaném mikroklimatu, se ještě i básnický debut mohl stát událostí. *Chvění závodních koní* rezonovalo v myslích desítek a snad i stovek čtenářů revoltující samozřejmostí deklarovaného práva na vlastní hlas, práva na promluvu hledající výraz pro svůj životní pocit, práva na vyslovování soudů o světě. První básně Sylvy Fischerové se četly jako vyjádření obecnějšího – a snad i generačního – pocitu, který volal po prostoru osobní výrazové svobody, nsvázané stigmatem výsostně politického čtení světa. Prostor jejich básní byl především dialogem s autonomní básnickou tradicí, českou i světovou. V dobovém čtení se ale nešlo – soudě alespoň dle sebe – ubránit tomu, aby člověk nevytrhl některé její verše a básnické obrazy z kontextu celku básně a nevnímal je a neinterpretoval jako proklamace, s nimiž identifikoval svůj vlastní pocit hledání sebe sama v tehdejších místě a čase.

Sylva Fischerová se mi svou prvotinou zařadila do kontextu poezie spřízněné spíše obdobnou poetikou a pocitem než čistě generačními kritérii; zkoušel jsem tehdy toto volné seskupení označit jako „generace“ osmělých běžců. Ne všichni, kdo se ocitli pod touto nálepkou, jsou nadále mezi námi. Ne všichni ještě píšou; a ne všichni z těch, kdo ještě píšou, píšou zajímavě. Sylva Fischerová mi však po celou dobu zůstala básnířkou, jejíž tvorbu stojí za to sledovat, a dokonce se i k jejím starším knížkám vracet.

Její další básnické sbírky už vstupovaly do kontextu, v němž se funkce, role i možnosti literatury – a poezie obzvláště – výrazně změnily. I její tvorba se v první půli 90. let, zdá se mi, trochu hledala. Sbírkou *Velká zrcadla* (1990) a *V podsvětním městě* (1994) jsou pro mne

kromě jiného i dalším důkazem obtížnosti spojit vlastní původní tvorbu s akademickým profesním zaměřením, které se ocitá nebezpečně blízko. Na rozdíl od většiny autorů, jež postihl takovýto „střet zájmů“, si však Sylva Fischerová dokázala ohraničit sféru vlastní tvorby tak, aby s její pomocí neilustrovala, co řeší v psaní a myšlení akademickém, ale aby ji ani nevyužívala jako odkladiště témat a nápadů, která jí akademický diskurs zpracovat neumožní. Od sbírky *Šance* (1997) se mi její poezie, publikovaná střídavě (další je až *Krvavý koleno*, 2005), bez radikálních změn i bez autorského sebe-předvádění v českém literárním životě, jeví jako jedno z nejpozoruhodnějších autorských děl, které může soudobá česká literatura nabídnout.

Sylva Fischerová rozšířila v uplynulém desetiletí svůj tvůrčí rejstřík i o prózu (*Zázrak*, 2005) a literaturu pro děti (*Žůla a Hmýza aneb Cesta do Juliiny země*, 2006). Tím jako by pro její básnické psaní zbývalo jen to, co vskutku má a musí být vysloveno a vydáno. Její nové básně, shromážděné v této sbírce, dělají to – a laskavý čtenář, který sbírku dočetl až sem, bude, věřím, souhlasit –, co hlavní proud poezie dělá už po tisíciletí: vidět a slovním vyjádřením pronikat pod povrch, do hloubky jevů a věcí. Nejsou založeny na výrazové novosti za každou cenu, na exaltovaném předvádění stavů vlastního nitra ani na vyjadřování pravd a mouder zaobalených do veršů. Jsou tematizovaně vytvářeny na pozadí, kdy už takřka vše podstatné bylo nějak vyřčeno; proto nejspíš do jejich básní motivicky vstupují světy religiozní (antika, židovství, křesťanství, ale i východní náboženství) i světy kulturních děl minulosti. Proto je vlastní dikce básní vždy – tu explicitně, tu implicitně – dialogická: za úsilím dobře vyřknout je vždy cítit jistý stupeň ironie, skepse, vědomí toho, že s obdobnou metaforickou podmanivostí by bylo možné říci i opak. Básně neoslovují povedenými metaforickými trsy, jež by zvaly k vytrhnutí z celku. Naopak, právě až celek básně je kompozičními postupy a dikcí tvrdě hájen: spočívá klidně u metafory, vychutnávej či rozjímej, ale pak jdi dál, cesta ještě neskončila. Proto ono výrazné pointování na konci básně, proto ona uspořá-

danost, kdy se jeden výrazný metaforický trs motivicky váže – kontrastivně či naopak součinně – s metaforou či motivem o kus dál v textu. Proto ony odkazy do kulturní encyklopedie.

V nových básních Sylvy Fischerové funguje, zdá se mi, výrazná a zajímavá polyfonie: vážné jde ruku v ruce s ironickým, vlastní výraz jde ruku v ruce s kulturním dědictvím naší civilizace, jevové jde ruku v ruce s archetypálním. Dění každodennosti je rozkládáno rastrem fenomenologických a existenciálních otázek a očekávání. Jeden hlas řečového toku básně je odsouván, utlumován či vysvětlován hlasem jiným, jedno „já“ je ve chvíli, kdy jeho hlas nabývá dominantní soudržnosti, střídáno jiným, dosud neustáleným „já“. Jde však vskutku o polyfonii pohledů, hlasů a promluv. Jejich souběh je dán kompozičním zastřešením, vizí básně jako přirovnání: říkám-li, že něco je jako něco, sice tím to, o čem píšu, „přibližuji“, „ilustruji“, ale zároveň přirovnáváním neguji; říkám-li, že A je jako B, říkám tím i to, že A není B. Do hlubin lze sestoupit, ale nelze viděné vynést na povrch a uspořádat jako muzejní expozici.

Čteme-li v úvodu sbírky deklaraci „Vymýšlet metaforu, / to umím nejlíp“, můžeme ji buď odkývnout a třeba i přisvědčit, anebo s tímto tvrzením vstoupit do dialogu. Za sebe bych řekl, že kdysi Sylva Fischerová vymýšlela metafory mnohem lépe. Ale právě jejich síla si říkala jen je přijmout a nést v mysli, citovat je, identifikovat se s nimi. V posledních sbírkách jako by její metaforická imaginace naopak ustoupila. Ve prospěch básně jako celku, z něhož vytrhávat nelze. Ve prospěch řeči, která má za úkol nebýt výrazem nitra, ale prostředkem pro pootevření možnosti básně jako světa, do něhož může čtenář vstoupit a setrvat v něm jako v textovém domovu. Tyto básně zvou přátelsky ke vstupu už tím, že slibují být podobenstvím, náčrtem příběhového dění, v němž se čtenář neztrácí, ale v němž není ani svazován neustálými pokyny, jak se tu správně chovat. Prostor těchto básní si lze domestifikovat: fikční svět je zabydlen dostatečně tím základním, co je potřeba pro čtenářský pobyt v něm, aniž by ale omezoval prostor pro individualizované

čtení. Pnutí mezi jevovým a esenciálním, mezi dosloveným a nedosloveným, mezi jedinečným a univerzálním nabízí prostor dostatečně velký a pestrý, aby čtenáře nefrustroval tím, co vše si musí dodělat, ale zároveň aby ani čtenář neustále nenarážel na to, co už je řečí doděláno a do tohoto prostoru vloženo.

Motivické spektrum nových básní Sylvie Fischerové je dosti stabilní: opakovaně narážíme na motivy slov a řeči, soch, obrazů a divadla, loutek a hraček, biblického a kosmogonického repertoáru, cest a pohybu, křídel a větru, rodiny a vztahů k lidem kolem, duše a těla, světla a tmy, paměti a plynoucího času, smíchu i nemoci a smrti. Žádný z motivů nenabývá podoby základního kamene, a tudíž i univerzálního klíče k fikčnímu světu sbírky. Tyto motivy také nevytvářejí důsledné binární opozice, ale spíše postupné řetězení, sítě či průsvitné mapy, z nichž každá má svou vlastní motivickou uspořádanost, ale přitom se při přeložení přes sebe v zásadě překrývají a vytvářejí klíčová místa. Řetězení motivů krouží především kolem představy Boha jako jádra tohoto světa, jako zdroje smyslu bytí v takovém světě. Bůh je příslibem řádu; nikoli jeho hlasatelem či skrytým předmětem, k němuž lze přijít na dotek. Boží existence je v těchto básních, zdá se mi, spíše zdrojem: tím, kdo poskytl příběhy, výrazy i poukazy na něco. V některých básních se ocitá jako téma či motiv, jinde mizí zcela. Vztahování se k němu není ilustrováním neochvějně jistoty, ale spíše opakovaným a různými cestami se ubírajícím hledáním. Nové básně Sylvie Fischerové nabízejí na jedné straně vůli pronikat řečí v podstatě stavů a jevů světa mimo lyrické „já“, ale na druhé straně i – jen zdánlivě opačný – proces zvnitřnění tohoto světa mimo „já“: vtahováním vybraných stavů a jevů světa dovnitř ověřovat to, co je produktivní, nosné a poskytuje vnitřní stabilitu, a co zas má být vyvrženo, neboť duši neposkytuje nic z toho, o co by se šlo pocitově opřít. Ve všech těchto procesech jde o pohyb oběma směry: nikdy nepřeváží jeden směr nad druhým. Proto ani dvoučlenná kompozice sbírky nevyznívá jako teze a antiteze, ale spíše jako zkusmé ohraničení dvou vzájemně prostupných prostorů.

Sylva Fischerová není autorkou, jejíž tvorba by vytvářela mediální humbuk a vířila stojaté vody recipování a reflexe soudobé literatury v našich novinách či časopisech. Její nové knihy nevytvářejí potenciál události, kterou by kritik i v rámci jejího autorského díla mohl označovat jako přerod, zásadní milník, vývojový zlom. Řetězec děl, který za ní stojí, je nicméně – alespoň pro mne – dokladovým materiálem produktivní a smysluplné autorské cesty, která se vyznačuje jak setrvalým hledáním, kdy i vyzkoušené a ověřené je opouštěno na úkor nových pokusů-výletů, tak i spíše spirálovitě zakládaného vlastního prostoru poetiky, motiviky a vidění světa, v němž jisté prvky či postupy stabilně trvají či se jen jemně posouvají. Zpřesňování výrazu i konstrukce fikčních světů, jež její dílo trvale nabízí, je mi dokladem smysluplnosti postupu, který pro „příběh“ svého autorského díla zvolila. Nerozmělhne již napsané, nenutí se do psaní a publikování, ale ani se nevrhá do radikálních proměn. Nemáme v současné české literatuře příliš autorů, na jejichž jméno by se dalo spolehnout jako na značku textové kvality. Sylva Fischerová je pro mne takovým jménem dosud zcela jistě.

Petr A. Bílek

OBSAH

Forma 7

I.

Muzeum motýlů 10

Kudy kam 12

Oko lásky 13

Dva hrady na skále 15

Prosím 16

Ale tohle nejseš ty! 17

Anděl na okně 18

Chvilé letního odpoledne 20

Velký pátek 21

Gesto je to, co zabíjí 23

× × × (Osud: ale ne jako v řecké tragédii) 24

Kolo štěstěny 25

Slavičí zpěv 27

II.

× × × (Lapená v sobě a v tobě)	30
Sochy	31
V nádražní hospodě	32
Sestra ironie	34
Tableta každodennosti	35
Pláž v Bloomsdale, Holandsko	37
Kabát	39
Bílá koule efedrinu	40
Lidský druh	42
Dary	43
Zeit und Wahrheit	45
Pláž v Nabeulu, Afrika	46
Já, dopis	48
Mám výhled na Buddhu	50
Otázka – temné podezření	52
Slovo tu zůstalo	53
Iluze	55
Epigoni času	57
Je průvan v hlavě, průvan ve světě	59
Leden, v čínské restauraci	61
Vteřiny uhýbají	63
<i>Doslov</i>	65

poezie sv. 7

Sylva Fischerová

ANDĚL NA OKNĚ

Doslov Petr A. Bílek

Korektura Michaela Šmejkalová

Grafická úprava Jan d'Nan

Vytiskla Východočeská tiskárna, spol. s r. o.

Vydalo nakladatelství dybbuk,
Jan Šavřda, Sekaninova 12, 128 00 Praha 2,

www.dybbuk.cz,

roku 2007 jako svou 45. publikaci.

Vydání první

ISBN 978-80-86862-34-7

